

Mikkel Kronborg Jønck

Mod en pragmatisk sociologi om fysisk vold

Denne artikel tager afsæt i en kritik af sociologiske studier af vold, der peger på kulturelle og sociale baggrundsvariable, når voldelige gerninger skal forklares. Disse studier analyserer sjældent volden som en kompleks og mangefacetteret social handling, der kalder på teoretiske forklaringer. Som et delvist svar på denne forsømmelse introduceres til den franske sociolog Luc Boltanskis »tilnærmede udkast« til en handlingsteori om vold, som er en del af en større handlingssociologi, der præsenteres i bogen *Love and Justice as Competences*. Der peges dog på et grundlæggende konceptuelt problem i Boltanskis udkast til en teori om vold, som forsøges afhjulpet ved at integrere en fænomenologisk distinktion mellem henholdsvis lokativ, raptiv og autotelisk vold heri. Hensigten er at rekonstruere grundlaget for en pragmatisk sociologi om vold – funderet i en distinktion mellem (først og fremmest) voldens fysiske former. Formålet med denne rekonstruktion er at gøre fransk pragmatisk sociologi anvendelig i studiet af situationer, hvor vold spiller en rolle. Herved åbnes op for sociologisk analyse af en handlingsform, som har været tildelt sparsom opmærksomhed i sociologien.

Søgeord: Luc Boltanski, vold, fransk pragmatisk sociologi, Jan Philipp Reemtsma

Vold er, ligesom kærlighed, et begreb, de fleste mennesker har en *common sense*-forståelse af. Et fænomen, der ofte fremstilles og behandles i nyhedsmedier og underholdningskultur, men som for mange også knytter sig til mere eller mindre voldsomme kropslige og personlige oplevelser som enten udøver eller offer for vold. For nogle tager disse oplevelser form af minder om en lussing fra en forælder eller en kæreste, om et spark i skolegården eller om et pludseligt knytnæveslag i nattelivet. Vold kan være spontan og kortvarig, som en lussing, men også massiv og organiseret som i en væbnet konflikt. Ifølge historikeren Steven Pinker kan vold beskrives som et universelt og målbart fænomen, der ses i alle kulturer og altid har eksisteret (Pinker 2011). På samme tid er det også et historisk og kulturelt variabelt, mangefacetteret og omstridt fænomen, der kalder på teorier, som kan favne spændet i voldens empiriske former og forklare vores historisk foranderlige forhold til vold i forskellige grupper og samfund (Karstedt og Eisner 2009; Kilby 2013). Vold er omgærdet af myter og fejlfortolkninger (Collins 2009:10-19), som for mange skaber en forvrænget virkelighedsforståelse af voldens udformning og processer, samt dens placering og betydning i menneskelig interaktion. Et skridt i retningen af at kunne diskutere og afklare de mange myter og fejlfortolkninger, der omgærder manges forståelser af vold, er ved at skabe bedre teorier om vold. For at kunne skabe sådanne forandringer i vores forståelse af vold, kan teorier selvfølgelig ikke stå alene og bør konstant udvikles og afprøves i lyset af empiriske analyser. Nærværende artikel¹ fokuserer dog primært på en teoretisk rekonstruktion af grundlaget for en pragmatisk sociologi om fysisk vold, hvor den fænomenologiske relation mellem gerningsmand og offer sættes i centrum.

I artiklen peges der på, hvordan en eksisterende, men overset del af Luc Boltanskis handlingssociologi kan udvides og kvalificeres med henblik på at styrke det teoretiske grundlag for en pragmatisk sociologi om vold. Først diskuteres sociologiens forhold til vold som analysegenstand, og herefter følger en introduktion til de grundlæggende koncepter, der har gjort den franske pragmatisme, også kaldet konventionssociologien, til en internationalt populær teoriretning. Efterfølgende indsnævres fokus til Boltanskis værk *Love and Justice as Competences* (2012 [1990]), herefter *LJC*, og der fokuseres på distinktionen mellem handlingsregimerne: kærlighed, vold, retfærdighed og selvfølgelighed, som udgør grundlaget for Boltanskis teoretiske model. Herefter udlægges det, der med Boltanskis egne ord kan oversættes til et »tilnærmet udkast til et voldsregime« (Boltanski i Basaure 2011:363). Gennemgangen af Boltanskis voldsregime peger på en række konceptuelle uklarheder, som muligvis har lagt låg på yderligere teoretisk videreudvikling af voldsregimet. Artiklen argumenterer, at disse konceptuelle uklarheder kunne være overkommet, hvis Boltanski havde taget udgangspunkt i en fænomenologisk distinktion mellem voldens (primært fysiske) former, hvilket er ækvivalent til Boltanskis teoretisering over kærligheden og dens former (agape, eros og philia). Inspireret af Boltanskis egen metodologi vil artiklen derfor demon-

strere, hvordan man kan integrere en distinktion mellem tre fysiske former for vold i Boltanskis handlingsregimesociologi (Dodier 2005). Artiklen søger med denne teoretiske »rekonstruktion« at teoretisere vold som en konstant mulig og mangefacetteret handlingsform, der ikke blot anskues som en »socialitetens residualkategori«, der kan forklares tilfredsstillende med motiver og kulturelle og sociale baggrundsvARIABLE. Vold kan og bør altid i tillæg kunne forklares som en social handlingsform bestående af komplekse kropslige og kommunikative processer, hvor det fænomenologiske forhold mellem gerningsmand (eller -kvinde) og offer er udgangspunkt for videre teoretisering. Artiklen tager fat på en række centrale grundbegreber i fransk pragmatisk sociologi, men bidrager ikke med en generel introduktion til den teorimasse, som Boltanski og Thévenot har udviklet siden starten af 1980'erne og frem til i dag. Dette arbejde er udført på fornem vis andetsteds (se f.eks. Held 2011; Susen og Turner 2014; Boltanski 2008).

Sociologiske teorier om vold: overset, forsømt eller tiet ihjel?

Der er forskellige udlægninger af, hvilken vægt man har tillagt det sociologiske studie af vold siden grundlæggelsen af den sociologiske disciplin (Malešević 2010a; Walby 2012; Ray 2011). Følger vi den tyske litteraturprofessor Jan Philipp Reemtsma, har sociologien været aldeles stille, når det kommer til at studere vold som andet end et primært moralsk og politisk fænomen (Reemtsma 2012:261-2). Ifølge den amerikanske sociolog Randall Collins, Jan Philip Reemtsma og den tyske sociolog Trutz von Trotha er problemet, at de fleste sociologer ikke studerer vold som en situeret handling eller en grundlæggende social handlingskategori (Reemtsma 2012; Collins 2009; Trotha 1997). Denne tendens går helt tilbage til Marx, som anskuede vold som en jordemoder for det forældede samfund i overgangen til en ny tilstand – som en katalysator eller et sekundært fænomen, der var nødvendigt for samfundstransitionen (Marx 1976:915-6). Émile Durkheim og August Comte anskuede ligeledes primært vold som et nødvendigt redskab for statskontrol, ligesom Michel Foucault og Norbert Elias begrænsede deres studier af vold til de samfundsmæssige skift fra vold som sanktion til andre former for tvang og

selvtvang (Reemtsma 2012:262). Inden for andre discipliner og teoriretninger, herunder kriminologien og sociologien om social afvigelse, er vold et centralt forskningsobjekt, som dog anskues som et fænomen på kanten af samfundet, som et nedbrud af socialitet, eller som et fænomen der betragtes ud fra en ætiologisk tilgang – som »læren om sygdommes årsag«. Sociologiens forhold til vold kan opsummeres i en enkelt sætning: Sociologien forklarer oftest årsagen til vold, men sjældent *selve* den voldelige situation og interaktion (Collins 2009:20-4; Reemtsma 2012:263).

Inden for de seneste to årtier har en række sociologer dog beskæftiget sig indgående med handlingsteorier om vold (Wikström og Treiber 2009; Hartmann 2015; Collins 2009), men man ser sjældent definitioner af, hvad der grundlæggende udgør en voldelig handling, eller hvordan der konceptuelt differentieres mellem forskellige former for vold. Den amerikanske sociolog Charles Tilly udgav i 2003 bogen *The Politics of Collective Violence*. Her kortlægger Tilly den kollektive volds mange former. Han opdeler volden i henhold til to akser: »udstrækningen af koordination mellem de voldelige aktører« og »sandsynligheden for kortsigtet skade« (Tilly 2003:15). Ud fra disse to akser (fra høj til lav) indplacerer Tilly fænomener som: voldelige ritualer, forliste forhandlinger, koordineret ødelæggelse, spredte angreb, opportuniste, masseslagsmål og individuel aggression. Hvad Tilly her forstår som »individuel aggression«, står dog som et rungende spørgsmål igennem bogen, hvor interessante analyser om demokratiske og udemokratiske styreformers forhold til kollektiv vold gennemgås. Tilly understreger dog i durkheimiansk forstand, at kollektiv vold ikke bare er individuel vold ganget med antallet af aktører, eftersom kollektiv vold påvirkes af de sociale bånd, strukturer og processer, der findes i de voldelige situationer (Tilly 2003:4). De eksempler på individuel aggression, som Tilly fremhæver, inkluderer så forskellige former for vold som voldtægt, overfald, røveri og vandalisme udført af én person (Tilly 2003:15). Tilly forklarer dog ikke, hvordan disse former for vold adskiller sig fra hinanden.

I Randall Collins' neo-durkheimianske analyse af vold i bogen *Violence: A Micro-sociological Theory* (2009) præsenteres man for den interaktionistiske voldelige situation på tværs af tid, samfund og sociale kategorier. Collins undlader at inddele vold i overordnede tematiske kategorier som f.eks. politivold eller vold i hjemmet. I stedet præsenterer han en empirisk tour de force på tværs af væsensforskellige konfliktsituationer som krige og slåskampe mellem børn med det formål at undersøge, hvad der i sociale situationer muliggør voldelig adfærd blandt mennesker. Det er bogens centrale pointe, at vold er svær og sjælden, idet visse barrierer skal omgås eller overvindes, før det enkelte menneske ikke reagerer med passivitet, flugt eller blot tomme trusler, som vi ser det i langt de fleste konfliktsituationer. At overvinde disse barrierer mod vold kan dog trænes som en kompetence, som det ses hos soldater og politibetjente (Collins 2009:370). Collins forsøger ikke at besvare det ontologiske spørgsmål: Hvilken vold er virkelig, men derimod det

pragmatiske spørgsmål: Hvad virker, og hvad virker ikke (Collins 2009:34). Modsat Tilly definerer Collins vold fænomenologisk (sic) ud fra særlige stier (*pathways*), som det forstås i det følgende: »There are many different types of violence. I divide them into pathways circumventing the barrier of confrontational tension« (Collins 2012:136). Denne inddeling giver mening i forhold til Collins' teoretiske bidrag, men man kan argumentere for, at Collins ikke tilstrækkeligt får afklaret og kategoriseret de mange forskellige typer af vold, som han tilsyneladende opererer med i sin undersøgelse:

It is remarkable how many different kinds of violence there are. The book began with combat infantry and police violence, and ended with hitmen, ace pilots, and clandestine terrorists, with stops in between at bullies, gang initiations, and mosh pits, among others. I count at least thirty types of violence in the book (Collins 2009: 463)

Som vi ser, analyserer Collins et stort antal voldelige situationer, som han undersøger og opdeler ved hjælp af de fire *typer af stier*, der muliggør vold: 1) at finde et svagt offer; 2) at orientere sig mod et publikum der opildner volden; 3) at være fysisk distanceret fra ofret, når våbnet affyres; 4) at lade som om, der ikke er en konflikt indtil det sidste sekund før angrebet initieres (Collins 2012:136). Problemet med at opdele volden ift. de stier der på et mikrosociologisk plan muliggør volden er, at Collins ikke leverer en egentlig typologi over voldens former, men nærmere af de sociale forudsætninger eller katalysatorer, der muliggør volden. Med udgangspunkt i Collins' teori, kan det for eksempel være svært at pege på den grundlæggende forskel mellem en voldtægt og et knivoverfald, da den samme sti (fx det at udvælge og angribe et svagt offer) kan have ledt frem til begge former for vold. Det må derfor stå som et centralt spørgsmål, hvordan man i en handlingsorienteret teori kan differentiere selve formerne, og ikke blot forudsætningerne for vold, samt hvori fællesnævneren for de forskellige former for vold består. Artiklen vil derfor forsøge at finde frem til den fællesnævner, der gør, at mennesker kategoriserer vidt forskellige handlinger som vold, men samtidigt differentierer mellem former for vold. Det følgende afsnit forsøger at bringe os nærmere at kunne besvare denne problemstilling ved at introducere en fransk pragmatisk teoriarkitektur, der åbner op for at forstå vold som én blandt mange forskellige menneskelige handlingsformer.

Centrale metodologiske og teoretiske strategier i fransk pragmatisk sociologi

Et af hovedtrækkene i Boltanski og Thévenots forskningsprogram er deres fokus på handling og kritik (Boltanski 2008:14). Modsat sociologier der søger efter bagvedliggende lovmæssigheder og strukturer, deriblandt læremesteren Pierre Bourdieus sociologiske teorier, fokuserer den franske pragmatisme på den menneskelige handling eller situerede handlingskompetence (ibid.:14).

Der er især fire teoretiske og metodologiske strategier, som understreger originaliteten ved den tidlige franske pragmatisme, som handlingsregimesociologien er en del af (Bénatouïl 1999:382-6). Den første strategi kan betegnes som *deskriptiv pluralisme som metode*, hvilket understreger det kontinuerlige fokus på variationer i menneskelige handlinger. Antallet af handlinger, der er kvalificeret til analyse, er enormt, idet alle verber dækker over en valid forskningsgenstand. For Boltanski og Thévenot er handlinger ikke ontologisk vægtet eller indplaceret i en effekt og årsag-kæde, men betragtes i stedet som systemer af sammenhængende handlingskæder (ibid.:383). Begrebet pluralisme dækker over en metodologisk strategi – ikke at forveksle med en pluralistisk eller filosofisk. Pluralismen rækker ind i den anden strategi, som kan beskrives som *kvalifikation før identitet*. Denne teoretiske strategi adskiller sig fra enhver antropologisk teori, der antager, at de menneskelige kvaliteter, som er genstand for analyse, er faste eller definitive (som permanente identiteter) (ibid.:384). I stedet betragtes identitetskonstruktion som produktet af et fortløbende *kvalificeringsarbejde*, hvor både mennesker og ting kontinuerligt behandles og formes, og derved kvalificeres til evaluering. Den tredje strategi kan beskrives som *modelkonstruktion*. Denne strategi relaterer sig til den filosofiske og empiriske analyse af de kompetencer, som aktørerne udviser i deres hverdagsliv. Disse formaliseres i teoretiske modeller, hvor den mest udviklede ses i *On Justification* (herefter *OJ*) (Boltanski og Thévenot 2006). I *OJ* står begrebet *test* helt centralt. At sociale situationer kan forstås som testsituationer, understreger, at sociale situationer altid kan eskalere eller gå galt. Social handling er altid præget af det ontologiske grundvilkår, at koordination med ting og mennesker er usikkert. Selv de mest intime eller de mest hellige og fredelige situationer og ritualer kan fejle og endda ende i vold (Boltanski og Thévenot 2006:353). Boltanski og Thévenot søger altså at konstruere teoretiske modeller, der tager de menneskelige aktører og deres moralske kapaciteter seriøst uden at reducere deres handlinger og overvejelser til falsk bevidsthed eller uvidenhed (Blokke 2011:252). I stedet fokuserer de, i deres tidlige arbejde, på handlinger som kritik og retfærdiggørelse, det at gå på kompromis, at generalisere eller at skifte mellem former for handling. Den fjerde og sidste strategi kan beskrives som *tingenes aktive rolle* og understreger, at ting skaber kontinuitet og stabilitet i deres omverden og således begrænser eller påvirker social handling (Bénatouïl 1999:386). Inspireret af Bruno Latours studier anskuer Boltanski og Thévenot også tingene som havende deres egen agens (Guggenheim og Potthast 2012). Objekter kan derfor både kvalificeres og manipuleres, men de kan også modstå arbitrær ud- og benyttelse.

De fire handlingsregimer: kærlighed, vold, retfærdighed og selvfølgelighed

Med værket *LJC* (2012 [1990]) forsøgte Boltanski at vise, at mennesker besidder flere kompetencer end der fremhæves i *OJ*, som begrænser sig til at se

på retfærdiggørelseskompetencen (Basaure 2011:363). Denne teoretiske udvidelse er ækvivalent til Thévenots arbejde med andre *engagementsregimer* (Thévenot 2016). Thévenot beskæftiger sig dog ikke med vold som engagement, hvorfor nærværende artikel primært fokuserer på Boltanskis handlingsregimesociologi. *LJC* består af tre essays, som bringer Boltanski og Thévenots fælles arbejde i *OJ* sammen med Boltanskis videreudvikling af handlingsregimerne. De tre essays fokuserer hovedsageligt på retfærdiggørelses- og kærlighedsregimet, men inkluderer også passager og kortere afsnit om selvfølgeligheds- og voldsregimet.

En gennemgang af artikler og bøger, der citerer *LJC* og *OJ*, viser, at Boltanskis udkast til et voldsregime meget sjældent nævnes, endside videreudvikles. Boltanski har da også selv understreget, at forskningsgruppen *Groupe de Sociologie Politique et Morale*, som han har været en del af, stadig mangler at arbejde med vold (Boltanski i Basaure 2011:363). Der findes enkelte fransk-sprogede artikler om studier af voldelige fænomener inden for rammen af fransk pragmatisk sociologi, men de refererer ikke specifikt til Boltanskis voldsregime (Chateauraynaud 2009; Daucé 2014; Doidy 2004; Linhardt og Moreau de Bellaing 2005). Enkelte artikler benytter Boltanskis voldsbegreb i empirisk analyse, men primært som en diskursiv logik eller kategori, der er tæt beslægtet med diskrimination (Meilvang 2012:46). Der mangler derfor stadig en grundlæggende forståelse af vold inden for konventionsociologien.

Fredsregimer og konfliktregimer

Boltanski opdeler i *LJC* handlingsregimerne i forhold til to akser. Den ene akse skelner mellem »fredsregimer« og »konfliktregimer«, mens den anden akse skelner mellem »regimer, der anerkender ækvivalens« og »regimer, der ikke anerkender ækvivalens«. Boltanski beskriver matrixmodellen som opdelt efter, hvordan regimerne løser spændingen mellem ting og personer (Boltanski 2012:69), hvilket kræver en forståelse af begrebet ækvivalens. Boltanski understreger, at skemaet muligvis er simplificeret og altså ikke bør opfattes som en generel handlingsteori (Blondeau og Sevin 2008:49).

Figur 1: De fire handlingsregimer
(model baseret på Boltanski 2012:69; se også Held 2007)

	<i>Konfliktregimer</i>		
<i>Regimer der anerkender ækvivalens</i>	Retfærdiggørelse	Vold	<i>Regimer der ikke anerkender ækvivalens</i>
	Selvfølgelighed	Kærlighed	
	<i>Fredsregimer</i>		

Begrebet ækvivalens står centralt i fransk pragmatisk sociologi og udgør den ene nøgle til at forstå de fire handlingsregimer. Grundlæggende kan ækvivalens beskrives som en både offentlig og privat forhandlet moralsk orden mellem ting og personer, som er tilskrevet *værd* i en given situation (Boltanski 2012:47). Ved at trække på en række eksempler fra »hverdagslivet« illustrerer Boltanski og Thévenot, hvordan guidende principper – eller ækvivalens – er grundlæggende i et utal, omend ikke alle aktiviteter og relationer, som mennesker indgår i til daglig. Der etableres for eksempel en ækvivalensorden, når serveringsrækkefølgen ved royale middagsselskaber fastsættes i forhold til den sociale konfiguration. Når censor og eksaminator vurderer den studerendes præstation, henviser de ligeledes til prædefinerede bedømmelseskriterier, der skaber ækvivalens mellem præstationen og karakterskalaen. På samme måde er det ækvivalens, der gør det muligt for mennesker at nå til enighed i konflikter ved at referere til forskellige værdiskalaer eller retfærdiggjorte ordener, efter hvilke en given situation skal evalueres. Ud fra empiriske studier af forskellige sociale situationer konstruerer Boltanski og Thévenot seks inkommensurable retfærdiggørelsesregimer igennem iterative bevægelser mellem feltarbejde blandt »almindelige personer« og læsning af politisk filosofiske tekster som eksempelvis Rousseaus *Social Contract* (Boltanski og Thévenot 2006:107). I de fleste situationer kan det være svært at finde ud af, hvilket ækvivalensprincip der er på spil. For eksempel kan udsagnet: »Han skal have det bedste kontor, fordi han er chefen«, dække over en tilskrivning af værd, som følger et domestisk princip, der anerkender den hierarkiske struktur i den pågældende virksomhed, men det kan også dække over en tilskrivning af industriel storhed, da chefen muligvis er den mest produktive person i virksomheden. Der findes dog også situationer, hvor ækvivalens spiller en mindre eksplicit rolle end i retfærdiggørelsessituationer. Handlinger i selvfølgelighedsregimet er kendetegnet ved, at ækvivalens er indskrevet i tingene, som vi så agerer efter i vores daglige færden. Vi diskuterer derfor (oftest) ikke togafgangene med togkonduktøren, men retter os i stedet efter den autoritative køreplan. I *LJC* introduceres vi ikke for systematiske undersøgelser af selvfølgelighedsregimet, men blot for spredte bemærkninger herom (2012:69-70). I det følgende afsnit introduceres det ene af de to regimer, som delvist forkaster at agere efter ækvivalensprincipper.

Boltanskis tilnærmede udkast til et voldsregime

Først og fremmest må det konkluderes, at der i *LJC* ikke gives en entydig definition af begrebet vold. I stedet tilbydes en række lettere kryptiske formuleringer om, at volden ignorerer personer, at volden gør det muligt at behandle mennesker som ting, at volden ikke anerkender ækvivalens og at volden er en tilstand af kraft i form af et ukendt kraftpotentiale, der kun kan slippes fri i mødet med andre kræfter i en styrketest (»*épreuve de force*«) (ibid.:72-4). Boltanski beskriver yderligere, hvordan vold kan reduceres til en nedsat accept

af tidlige forsinkelser, før der reageres på en handling (ibid.:74). Hvis man skal opsummere disse brudstykker til et samlet voldsbegreb, kan man beskrive Boltanskis tilnærmede definition af vold således: *Vold er, når mennesker og ting frigøres fra ækvivalensens kontrol og åbenbarer sig selv som ukendte og fremmede (natur)kræfter i en styrketest med andre ting eller personer for derved at ned-sætte accepten af tidsforsinkelser i handlingens omgivelser.* Boltanskis forståelse af accepten af tidsforsinkelser i handlingens omgivelser, skal forstås således, at vold gør det uacceptabelt at lade handling vente på sig. Dette vil man kunne se på personers hurtige flugt væk fra en truende situation eller prompte responser i forsøget på at stoppe volden (Boltanski 2012:73-4). Står man tæt på en situation, hvor en konflikt eskaleres voldeligt, venter man ikke på, at man har spist sit æble færdigt, før man griber ind, men stopper med at spise og intervenserer i situationen verbalt eller fysisk. Boltanskis forståelse af *ting* dækker her både over mennesker, materielle objekter, naturkræfter (såsom storme og oversvømmelser) og dyr. Der er kort sagt ingen begrænsninger for, *hvem* der kan være aktanterne i en styrketest, hvilket i nærværende artikel betragtes som et grundlæggende problem for den videre udvikling af Boltanskis udkast til et voldsregime. Boltanski fremhæver, hvordan et truende objekt, såsom en oliebrønd der flyder over, ikke er anderledes end en kamp mellem personer i en tilstand af kraft (ibid.:73). Når man befinder sig i en voldelig situation, har man ifølge Boltanski ingen interesse i at søge en fredelig forhandlingsposition, hvad vi må forstå som tilbagevenden til en regelbaseret test (ibid.:92), hvor aktørerne udgrænser volden, men fastholder konflikten i retfærdiggørelsesregimet (ibid.:77). Vold kan ses som en negation af retfærdiggørelsen, men defineres ikke tydeligt efter egne præmisser.

Boltanski refererer ikke til empiriske undersøgelser, men til hypotetiske situationer, eksempelvis to bilister, der er kørt sammen og skal afklare ansvarsfordelingen, et vulkanudbrud, en beruset og ustyrlig mand og truslen fra et lækende gasrør (ibid.:73-7). Disse eksempler illustrerer bredden i Boltanskis voldsbegreb, der kan beskrives som et inkluderende voldsbegreb (Bufacchi 2005). For Boltanski er der dog ikke tale om *systemisk* eller *symbolsk vold*, som kendes fra teoretikere som Pierre Bourdieu, Johan Galtung og Slavoj Žižeks teorier (Galtung 1969; Žižek 2009; Bourdieu 1977). Det er svært at pege på, hvad der adskiller de forskellige former for vold, som nævnes i *LJC*, ligesom det er svært at fastsætte en konceptuel grænse mellem fænomenerne ulykke og vold. Det er heller ikke klart, hvordan Boltanski tænker, vi skal forstå overgangen mellem de andre handlingsformer og vold, samt hvem og hvad vold kan være rettet mod, og hvem og hvad der kan udøve vold. Det kan på baggrund heraf konkluderes, at den overordnede teoriarkitektur i Boltanskis handlingsregimesociologi har skabt stor interesse, men at voldsregimet fremstår både overset og teoretisk uklart.

I 1916 præsenterede den amerikanske pragmatist John Dewey en konceptuel afklaring af voldsbegrebet, som minder om Boltanskis tilnærmede volds-

forståelse. Dewey definerede vold som »afsporet kraft« (Dewey 1916), hvilket inden for handlingsregimesociologien kan forstås som kraft, der forlader selvfølgelighedsregimet og realiserer sig som en destruktiv kraft. Dewey anerkendte, at kraft og styrke (som han skelnede mellem) var grundlæggende i både vold og tvingende magt:

To run amuck in the street is a case of violence. To use energy to make a man observe the rule of the road is a case of coercive force. Immediately, or with respect to his activities, it is a case of violence; indirectly, when it is exercised to assure the means which are needed for the successful realization of ends, it is a case of constructive use of power (Dewey 1916:361)

Fra både Deweys og Boltanskis perspektiv kan vold reduceres til en grundform, en kraft. Kraft kan derfor forstås som grundbestanddelen i de forskellige voldelige situationer. Forskellen på Dewey og Boltanski er, at Dewey præsenterede en distinktion mellem *brugen af kraft* (som i konstruktionsarbejde), *brugen af tvingende kraft* (den normativt gode brug af kraft) og *brugen af kraft som vold rettet mod ting og personer* (den normativt dårlige brug af kraft). Deweys distinktion er ikke uden uklarheder, men den kan hjælpe til at udgrænse naturkræfterne fra voldsregimet. Distinktionen gør det dog ikke muligt på et fænomenologisk plan at skelne voldsformerne fra hinanden, hvorved forklaringskraften i sociologiske analyser svækkes, da man blot reducerer distinkte voldelige former til én og samme kraft. I det følgende introduceres derfor en distinktion mellem tre former for vold: lokativ, raptiv og autotelisk vold, som ifølge forfatteren kan bruges til at rekonstruere fundamentet i Boltanskis udkast til et voldsregime. Ved at tage udgangspunkt i en distinktion mellem handlingsformer (i dette tilfælde voldelige handlingsformer) følger forfatteren Boltanskis egen metodologiske strategi i hans udforskning af kærlighedsregimet i *LJC* (2012:104).

Mod en pragmatisk sociologi om fysisk vold

Den tyske professor i moderne litteratur Jan Philipp Reemtsma tager i sin analyse af voldens former udgangspunkt i den tyske voldsociolog Trutz von Trothas efterlysning af en genuin sociologi om vold (*Soziologie der Gewalt*). Trotha argumenterer for, at en genuin sociologi om vold må starte med en fænomenologisk distinktion (Trotha 1997; Reemtsma 2012). Det fænomenologiske i distinktionen skal her forstås som en sociologi, der undersøger perspektiverne hos både aktører, der begår vold, og aktører, der oplever vold. Boltanski beskriver selv sin sociologi som forbundet til fænomenologiske sociologier, der fokuserer på aktørernes performative aktiviteter (Boltanski 2012:43), hvorfor en fænomenologisk distinktion ikke er videnskabsteoretisk modstridende med antagelserne i *LJC*. I bogen *Trust and Violence* fra 2012 (2008) udfol-

der Reemtsma sin analyse af den komplicerede position, som vold indtager i det politisk moderne. Ifølge Reemtsma har volden to komponenter:

(...) the inflicting of it and the suffering of it. What unites the two is the reduction of the person who suffers violence to his or her body. *All forms of violence – locative, raptive, autotelic – reduce those who suffer it to their physicality* (2012:66)

Forfatteren foreslår, at denne beskrivelse der sætter kroppen i centrum, kan udgøre en afklarende udvidelse af Boltanskis voldsregime. En udvidelse der også underbygges af andre tidligere konceptuelle diskussioner og definitioner af vold, hvor kroppen ligeledes bliver udgangspunkt for bedømmelse af handlingens fænomenologi (Runkle 1976:369). Reemtsma anerkender ikke symbolsk eller systemisk vold i sin teori, men inkluderer psykologisk og verbal vold, der begge kan skabe en *oplevelse* hos ofret af at blive reduceret til sin krop (ibid.:69). Den psykologiske vold der sker, når et offer trues, beror på ofrets forestillingsevne. Hvis ikke den psykologiske oplevelse af at blive reduceret til sin krop indtræder hos ofret, vil truslen ikke være effektiv (ibid.:70). Reemtsma udelukker altså ikke psykologiske former for vold, men betoner, at kernen i en voldelig trussel er, at den i en eller anden grad får ofret til at forestille sig de fysiske måder, som ofret vil reagere, hvis han eller hun udsættes for fysisk vold (ibid.:67). Denne form for vold »virker« dog kun, hvis ofret underlægger sig den psykologiske trussel. Den psykologiske og verbale vold er umiddelbart ikke ukendt for Boltanski, da han nævner, at sprog også spiller en rolle i voldsregimet, hvilket han dog ikke uddyber (Boltanski 2012:79).

Med udgangspunkt i artiklens kritik af sociologien, som i en vis udstrækning har forsømt at studere vold som social og situeret handling, har forfatteren åbnet en dør, der allerede stod på klem. Herfra har forfatteren introduceret til det solide fundament, som handlingsregimesociologien udgør – et fundament, hvorpå Boltanski allerede har skitseret konturen af et voldsregime, som dog fremstår som en skitse uden grundlæggende afklaringer af voldens former. I det følgende introduceres derfor til distinktionen mellem lokativ, raptiv og autotelisk vold, som sætter kroppen og mennesket i centrum for voldelige handlinger.

Voldens former: lokativ, raptiv og autotelisk vold

For Reemtsma udgør henholdsvis lokativ, raptiv og autotelisk vold tre analytiske kategorier, der først og fremmest beskriver forskellige former for non-konsensuelle overgreb på en andens krop (ibid.:55). Reemtsmas fokus på de *interpersonelle og fysiske aspekter af volden* bør differentieres fra andre fænomenologier, der forklares ud fra den sociale kontekst eller psykologiske parametre (ibid.:57, 322). Lokativ, raptiv og autotelisk vold er ikke normative kategorier, men relationer mellem kroppe, der må lokaliseres situationelt.

Reemtsma skelner mellem to former for *lokativ vold*, som han definerer som havende et fælles fokus på kroppen som en flytbar enhed, hvis placering volden bestemmer (ibid.:57). Denne form for vold associeres oftest med vold i den politiske sfære, kriminalitet og straf. Reemtsma definerer de to former for vold som det, man på dansk kan kalde *fangenskabsvold* (»captive violence«) og *dislokativ* vold. Forskellen på de to typer af vold er, at fangenskabsvold lægger vægt på selve indespærringen som handling. Hensigten med indespærring kan være at reformere fangen eller afholde fangen fra at flygte, begå kriminalitet eller udgøre en trussel (ibid.:58). En identifikation af dislokativ vold er uafhængig af, hvorhen eller hvordan ofrets krop flyttes, så længe hensigten med at flytte eller fjerne kroppen er at nå et mål bag ved denne (fx at få adgang til indholdet i et kasseapparat eller i en militær kontekst, at opnå kontrol over en flybase) (ibid.:57-9). Den afgørende faktor er, at den handlingsblokerende krop ikke står eller kan komme til at stå i vejen. Både fangenskabsvold og dislokativ vold (begge lokative former for vold) er tæt forbundet med moralske forståelser af legitim magtanvendelse, men de kan ikke apriorisk defineres som legitime former for vold, da de også kan have kriminel karakter. For eksempel kan soldater og politibetjente overskride deres delegerede autoritet og beføjelser, hvis de ikke følger de regler og normer, der udgør en del af den fortløbende legitimering af statens voldsmonopol (ibid.:92). Med udgangspunkt i konventionssociologien kan man beskrive Reemtsmas processuelle forståelse af legitimeringen af statens voldsmonopol som udfaldet af de mange testsituationer, som etablerer ækvivalens og fastlægger storhedsforhold mellem ting og personer, for eksempel når retten til at bære våben tildeles politielever efter bestået skydeprøve, eller når politikeres fordømmelse af vold eller angreb på ordensmagten eller civilsamfund offentliggøres i tweets eller tv-interview.

Hvor lokativ vold tager udgangspunkt i manglende interesse for den enkeltes krop, er det netop denne brutale interesse, der definerer raptiv og autotelisk vold (ibid.:58). Raptiv vold betegner undertvingelsen af en andens krop med et bestemt formål: oftest gerningsmandens seksuelle tilfredsstillelse (ibid.:62). Den raptive voldshandling knytter sig oftest til en seksuel præference eller et begær, som gerningsmanden realiserer ved at undertvinge og behandle den anden som en genstand, der kan udløse gerningsmandens begær. Raptiv vold kan også tilskrives en instrumentel rolle; det ses for eksempel i væbnede konflikter, hvor voldtægter kan bruges som en strategi til at sprede frygt og skam. Reemtsma understreger dog, at alle voldelige handlinger kan instrumentaliseres med tilstrækkelig teoretisk anstrengelse (ibid.:60). Der findes flere teorier, der instrumentaliserer vold i forhold til at skabe, vedholde, afslutte eller ære sociale relationer (Fiske og Rai 2014; Gould 2003). De instrumentelle motiver bag en given voldshandling er ikke afgørende for selve identifikationen af typen af vold; det er derimod den fænomenologiske relation mellem gerningsmand og offer.

Den tredje form for vold er autotelisk vold, som lægger vægt på ødelæggelsen af den andens krop. Som betegnelsen auto-telisk indikerer, ligger formålet (*telos*) i selve handlingen (*auto*): at ødelægge eller destruere den andens krop, som man kender det fra det som ofte kaldes »tilfældig vold«, hvor der ikke er forbindelse mellem gerningsmand og offer, og hvor gerningsmanden tilsyneladende ikke har opnået noget ved overfaldet. Det samme gør sig gældende for tortur, som af visse lande stadig er et politisk legitimeret redskab, som muligvis kan frembringe (tvivlsom) information, men som i mange tilfælde blot fremstår som ren ødelæggelse af kroppe. Foucaults åbningsscene i bogen *Discipline and Punish: The Birth of the Prison* (1995:3-5) viser eminent hvor langt man kan gå i ødelæggelsen af menneskers kroppe. Den autoteliske voldshandling dækker også ikke-fatale handlinger og handlinger, hvor ofret allerede er død (såsom skamfering af lig). Reemtsma påpeger, at den totale moralske forkastelse af autotelisk vold gør det svært for os at forstå denne form for vold – selv i teorien (ibid.:66). Massakren på Utøya i Norge den 22. juli 2011 er et eksempel på autotelisk vold. Det handlede ikke om at tvinge deltagerne i den socialdemokratiske ungdomslejr væk fra øen eller at afkræve dem værdigenstande. Det handlede heller ikke om at tilfredsstille et seksuelt begær hos gerningsmanden, som ofrenes kroppe kunne udløse. Det Breivik gjorde, var at udse sig en bestemt gruppe mennesker og herefter slå så mange personer ihjel som muligt. Antallet af dræbte personer vidner om, at Breivik ikke blot gik efter at skabe frygt og smerte, men at han gik efter at dræbe. Breivik har skabt retfærdiggørelser for sine gerninger i sit manifest og i den efterfølgende retssag, men hvis man blot anskuer selve den voldelige situation på Utøya, så er der tale om autotelisk vold, hvor forholdet mellem gerningsmand og ofre har selve ødelæggelsen af kroppe i centrum. Man kan forestille sig alle mulige måder, volden efterfølgende kan retfærdiggøres på, men det ændrer ikke ved, at den, som en fænomenologisk relation mellem individer, overordnet set fremstår autotelisk i sit væsen. Breiviks voldshandling udfordrede ligeledes den kollektive norske retsbevidsthed, da ingen gældende sanktion virkede retfærdig i relation til Breiviks handlinger. Dette understreger Reemtsmas pointe om, at vi i det politisk moderne har svært ved at begribe og forklare den autotelisk vold. Hvis man skulle analysere den voldelige situation med Collins' stier, som kan bruges til at forklare, hvordan det gøres muligt at overvinde den konfrontatoriske spænding, der ofte hindrer vold, så kunne analysen bl.a. fokusere på, hvordan politiuniformen, som Breivik benyttede, blot var et dække for at komme så tæt på deltagerne i ungdomslejren som muligt. Yderligere kan valget af ofre forstås som en sti, da ungdomslejerens deltagere, ikke kunne forventes at kunne svare tilbage på skud fra automatvåben. Med introduktionen af den fænomenologiske distinktion mellem voldens fysiske former, fokuserer nærværende artikel dog ikke på selve optakten til volden, men på selve voldens karakter. Selvom Breiviks voldshandling overordnet set fremstår autotelisk i sin form, så skal det dog understreges,

at Reemtsmas tre former for voldshandlinger kan kombineres på forskellige måder, som ikke er gensidigt udelukkende. En politisk aktivist i et autoritært regime kan blive arresteret (lokativ vold), vilkårligt udsat for fysisk afstraffelse på politistationen (autotelisk vold) og efterfølgende holdt i en celle i uger uden rettergang (fangenskabsvold).

Integration af den fænomenologiske distinktion i handlingsregimesociologien

Dette afsnit vil vise, hvordan den fænomenologiske distinktion mellem lokativ, raptiv og autotelisk vold kan forstås i relation til kærligheds-, selvfølgeligheds- og retfærdiggørelsesregimet. De tre former for voldshandlinger kan, som en heuristisk og pædagogisk illustration, integreres figurativt i Boltanskis matrixmodel således:

Figur 2: De fire handlingsregimer med det opdelte voldsregime (forfatters egen model)

		<i>Konfliktregimer</i>			
<i>Regimer, der anerkender ækvivalens</i>	Retfærdiggørelse	Lokativ vold	Autotelisk vold	Regimer, der ikke anerkender ækvivalens	
			Raptiv vold		
Selvfølgelighed		Kærlighed			
		<i>Fredsregimer</i>			

I sin behandling af de tre kærlighedsformer (eros, philia og agape) nævner Boltanski, at forholdet mellem nogle af regimerne er tættere end mellem andre. Boltanski argumenterer eksempelvis for, at philia eller venskabskærligheden: »(...) brings the theory of friendship into association with the theory of justice; indeed, the two are not completely separate« (Boltanski 2012:105). På samme måde kan man argumentere for, at lokativ vold har en stærk forbindelse til retfærdiggørelsesregimet, der i politisk modernitet er den eneste form for vold, der kan retfærdiggøres offentligt i et demokratisk retssamfund. Lokativ vold kan derfor placeres tættere på retfærdiggørelsesregimet end for både raptiv og autotelisk vold. I dag kan hverken den raptive eller autoteliske voldshandling retfærdiggøres offentligt, hvilket eksempelvis fordømmelserne og ansvarsforflygtigelsen i kølvandet på afsløringerne af USA's torturprogram i Irak under Bushadministrationen i 2004 vidner om (Sontag 2004). Den lokative voldshandling kan til gengæld retfærdiggøres, hvilket blandt andet *teorien om retfærdig krig* (Walzer 2015) og FN-pagtens artikel 51 om retten til selvforsvar er eksempler på (Güntelberg 2014:61).

Ligesom den legitime lokative voldshandling står i forhold til retfærdiggørelsesregimet, er der ligheder mellem den raptive voldshandling og kærlighedsformen eros. Begge handlingsformer inkluderer et fokus på kroppen som objekt for seksuel tilfredsstillelse, dog på baggrund af henholdsvis *gensidigt* begær og *ensidigt* begær. Boltanski beskriver selv Durkheims og Freuds syn på det destruktive i begæret, når det orienterer sig mod ejerskab og kontrol over bestemte væsner (Boltanski 2012:108). Autotelisk vold kan siges at spejle kærlighedsformen agape, der bryder med al reciprocitet og ækvivalens. En person i en tilstand af agape overgiver sig ubetinget til sin omverden uden at forvente modydelser. Ligeledes frarøver autoteliske voldshandling alt fra ofret ved at forfølge ødelæggelse af kroppen som et mål i sig selv. Autotelisk vold kan derfor siges at spejle tilstanden af agape *ex negativo*. Reemtsma forklarer, at mennesker har en særlig emotionel og intellektuel aversion mod at acceptere eksistensen af autotelisk vold, selvom utallige eksempler fra krige, bandemiljøer, dødspatroljer og udryddelseslejre, men også bestialske handlinger begået af tilsyneladende uskyldige familiefædre burde kunne modbevise vores forestillinger om autotelisk vold som ekstraordinært bizarre afvigelser (Reemtsma 2012:3).

Ved at integrere Reemtsmas distinktion mellem lokativ, raptiv og autotelisk vold samt hans minimumsdefinition på fysisk vold (*det intentionelle og non-konsensuelle overgreb ved brug af fysisk magt [eller trusler om fysisk magt] rettet mod en anden persons krop*) i Boltanskis voldsregime kan man rekonstruere et klarere begreb om vold i fransk pragmatisk sociologi. Med denne rekonstruktion begrænses Boltanskis tilnærmede udkast til et voldsregime fra naturligt forekommende fænomener såsom storme og vulkanudbrud, der ikke besidder intentionalitet. Boltanski fremstiller volden som grundlæggende utilregnelig og kaotisk, men hvis man antager, at vold er en kompetence, ligesom retfærdiggørelse og kærlighed, antager vold en mere stabil tilstand, som både kan trænes (fx i kampsport), og som knytter sig til materielle genstande (fx våben) og viden om kroppens sårbare zoner (børn lærer, at de ikke må holde fast rundt om halsen på andre børn). Denne artikel foreslår, at en videre udvidelse af Boltanskis voldsregime kan tage udgangspunkt i et forsøg på at beskrive overgange til og fra vold, samt hvad man kan kalde *voldsregistret*, som mennesker benytter til at kategorisere og bedømme forskellige situationer, hvor vold er præsent eller i fare for at bryde ud. Dette kognitive register knytter sig både til den kollektive forståelse af voldshandlinger (oftest indskrevet i straffeloven), men også til individuelle, kulturelle og historisk variable forståelser af voldshandlinger.

En idealtypisk testsituation, som illustrerer kompetencen til at bedømme voldelige handlinger, er retssagen, hvor forsvarer og anklager forsøger henholdsvis at bevise og afvise forbindelsen mellem specifikke fysiske handlinger (fx slag og spark) eller inddragelsen af genstande med destruktive poten-

tialer (fx en knust flaske) til generelle kategorier i straffeloven (fx § 245 om grov vold). På de danske domstoles hjemmeside gives følgende eksempel:

Hvis Hansen under slagsmålet greb en flaske og slog Jensen med den, ville anklagemyndigheden se anderledes på sagen. Flasken bliver betragtet som et våben, og Hansen vil derfor blive tiltalt efter den hårdere voldsparagraf § 245. Selv hvis Hansen ikke rammer med flasken, vil han i mange tilfælde blive tiltalt efter § 21 for forsøg på vold. Det samme er gældende, hvis Hansen bruger en billardkø, potteplante, kosteskaf eller lignende. Her kigger dommeren på, hvor farligt våbnet er. Det vil altså sige, at et overfald, hvor der bliver brugt en kniv, bliver dømt hårdere end hvis der bruges et kosteskaf.²

Dette eksempel, som for mange vil fremstå som sund fornuft, illustrerer den form for ækvivalens, der knyttes mellem genstande og deres destruktive potentialer, når de er rettet mod personers kroppe. Det viser yderligere, hvordan forskellige materielle genstande, men også kompetencer er indskrevet i en hierarkisk »fordømmelsesgrammatik«, hvor der trækkes ækvivalens mellem straf og bestemte handlinger. Man kan spørge, hvorfor en pragmatisk voldsociologi så ikke bare tager udgangspunkt i straffelovens kapitel 25 om forbrydelser mod liv og legeme. Problemet med at tage udgangspunkt i straffeloven er, at den hverken har blik for voldelige situationer, hvor personer ikke kan straffes (fx vold mellem børn), eller hvor der foreligger samtykke (fx kampsport), eller for mere subtile former for vold, der kan være svære at bevise (fx psykisk vold). Boltanski understreger, at mennesker kan have svært ved at forklare den ækvivalens, der ligger til grund for deres argumenter i retfærdiggørelseskonflikter, men at vi kan gøre det, hvis situationen kræver det. På samme måde kan ofret i en retssag blive tvunget til at forklare detaljerne og omstændighederne for den vold, personen har oplevet.

Et andet sted at studere voldelige handlinger er i den store mængde videomateriale, der er tilgængeligt på nettet. Collins' mikrosociologiske studier af video- og billedmateriale understreger værdien af at kunne komme så tæt som muligt på de situerede voldelige konflikter uden selv at være til stede (Collins 2009:3). Når man studerer optagelser af vold, kan man se, at mennesker reagerer forskelligt afhængig af, hvilken form for vold de udsættes for (en anholdelse, at blive skudt efter eller en seksuel krænkelse), både som beskuer og offer, men også afhængig af, hvor volden udfolder sig, hvilke genstande der inddrages i konflikten (en kniv, en potteplante, en sten), samt hvilke personkategorier der engageres (soldater, børn eller dommere i en fodboldkamp). En yderligere teoretisk udvikling af Boltanskis handlingssociologi bør tage udgangspunkt i synkron empirisk analyse og teoretisk modelering af voldsregimet, der kan belyse den *common sense*-forståelse, vi deler og samtidig strider om, når det handler om at kategorisere og bedømme vold.

Afslutning

Med denne artikel har forfatteren åbnet op for en teoretisk udvidelse af Boltanskis »tilnærmede udkast« til et voldsregime, som præsenteres i bogen *Love and Justice as Competences* (2012). Denne rekonstruktion tog sit afsæt i artiklens indledende kritik af, at sociologien har forsømt at udvikle teorier, der kan beskrive og kategorisere selve volden eller den voldelige situation, men i stedet har fokuseret på at forklare voldshandlinger ud fra de bagvedliggende årsager, strukturer og motiver. Artiklen har foreslået og vist, hvordan Jan Philip Reemtsmas fænomenologiske distinktion mellem lokativ, raptiv og autotelisk vold kan integreres i Boltanskis matrixmodel, hvilket skaber et fundament i konventionssociologien for at distingvere mellem tre grundlæggende former for vold, som kan differentieres ud fra en fænomenologi over den fysiske vold i relationen mellem gerningsmand og offer. Ved at rekonstruere fundamentet for Boltanskis skitse til et voldsregime åbner artiklen op for at lave konventionssociologiske analyser af sociale situationer, der bevæger sig væk fra fredelige tilstande og ind i konflikten og volden.

Noter

1. Artiklen bygger på forfatterens speciale fra 2015 (se Jønck 2015).
2. Kilde: <https://www.domstol.dk/hjoerring/raadgivning/typiskestraffesager/vold/Pages/default.aspx> (besøgt 18-11-2016).

Litteratur

- Basaure, Mauro. 2011. »An Interview with Luc Boltanski: Criticism and the Expansion of Knowledge.« *European Journal of Social Theory* 14 (3): 361-81.
- Bénatouïl, Thomas. 1999. »A Tale of Two Sociologies.« *European Journal of Social Theory* 2 (3): 379-96.
- Blokker, Paul. 2011. »Pragmatic Sociology: Theoretical Evolvment and Empirical Application.« *European Journal of Social Theory* 14 (3): 251-61.
- Blondeau, Cécile, og Jean-Christophe Sevin. 2008. »En sociologi der hele tiden sættes på prøve.« *Dansk Sociologi* 19 (2): 39-63.
- Boltanski, Luc. 2008. »Kritiske handlinger, krav om retfærdiggørelse og bearbejdning af sociale modsætninger.« *Dansk Sociologi* 19 (2): 13-37.
- — —. 2012. *Love and Justice as Competences*. Polity.
- Boltanski, Luc, og Laurent Thévenot. 2006. *On Justification: Economies of Worth*. Princeton University Press.
- Bourdieu, Pierre. 1977. »Outline of a Theory of Praxis.« Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Bufacchi, Vittorio. 2005. »Two Concepts of Violence.« *Political Studies Review* 3 (2): 193-204.
- Chateauraynaud, Francis. 2009. »Public Controversies and the Pragmatics of Protest.« I: *Toward a Ballistics of Collective Action*. Presentation at the Culture Workshop, Harvard University, februar.

- Collins, Randall. 2009. *Violence: A Micro-Sociological Theory*. Greenwood Publishing Group.
- — —. 2012. »Entering and Leaving the Tunnel of Violence: Micro-Sociological Dynamics of Emotional Entrainment in Violent Interactions.« *Current Sociology Monograph* 61 (2): 132-151.
- Daucé, Françoise. 2014. »Dedovshchina After the Reform.« *Problems of Post-Communism* 61 (2): 36-45.
- Dewey, John. 1916. »Force and Coercion.« *International Journal of Ethics*, 359-67.
- Dodier, Nicolas. 2005. *L'espace et Le Mouvement Du Sens Critique*. Vol. 60. 1. Éditions de l'EHESS.
- Doïdy, Eric. 2004. »Prévenir la violence dans l'activité militante: Trois études de cas.« *Revue française de sociologie* 45 (3): 499.
- Fiske, Alan Page, og Tage Shakti Rai. 2014. *Virtuous Violence: Hurting and Killing to Create, Sustain, End, and Honor Social Relationships*. Cambridge University Press.
- Foucault, Michel. 1995. *Discipline and Punish: The birth of the prison*. Random House.
- Galtung, Johan. 1969. »Violence, Peace, and Peace Research.« *Journal of Peace Research* 6 (3): 167-91.
- Gould, Roger V. 2003. *Collision of Wills: How Ambiguity about Social Rank Breeds Conflict*. University of Chicago Press.
- Guggenheim, Michael, og Joerg Potthast. 2012. »Symmetrical Twins: On the Relationship Between Actor-Network Theory and the Sociology of Critical Capacities.« *European Journal of Social Theory* 15 (2): 157-78.
- Güntelberg, Heidi, red. 2014. *Introduktion til folkeret*. København: Forsvarsakademiet.
- Hartmann, Eddie. 2015. »Symbolic Boundaries and Collective Violence. A New Theoretical Argument for an Explanatory Sociology of Collective Violent Action.« *Journal for the Theory of Social Behaviour*.
- Held, Lars. 2007. »Sociologien om det folk er i stand til: kompetencer og koordineringsformer hos Luc Boltanski og Laurent Thévenot. Specialeserien. Københavns Universitet.
- Held, Lars. 2011. »Introduktion til Luc Boltanskis sociologi« I: *Pragmatisk Sociologi – En Tekstsamling*, 7-41. København: Hans Reitzels Forlag.
- Jønck, Mikkel Kronborg. 2015. *Towards a Pragmatic Sociology of Violence*. Specialeafhandling, Københavns Universitet, Sociologisk Institut.
- Karstedt, Susanne, og Manuel Eisner. 2009. »Introduction: Is a General Theory of Violence Possible?« *International Journal of Conflict and Violence* 3 (1): 4-8.
- Kilby, Jane. 2013. »Introduction to Special Issue Theorizing Violence.« *European Journal of Social Theory* 16 (3): 261-72.
- Linhardt, Dominique, og Cédric Moreau de Bellaing. 2005. »Légitime violence ? Enquêtes sur la réalité de l'État démocratique.« *Revue française de science politique* 55 (2).
- Malešević, Siniša. 2010. »How Pacifist Were the Founding Fathers?: War and Violence in Classical Sociology.« *European Journal of Social Theory* 13 (2): 193-212.
- Marx, Karl. 1976. *Capital: A Critique of Political Economy*. Vol. J. London: Penguin.
- Meilvang, Marie Leth. 2012. »Irakerne i kirken.« *Dansk Sociologi* 22 (4): 31-49.
- Pinker, Steven. 2011. *The Better Angels of Our Nature: Why Violence Has Declined*. Vol. 75. New York: Viking.

- Ray, Larry J. 2011. *Violence & Society*.
- Reemtsma, Jan Philipp. 2012. *Trust and Violence: An Essay on a Modern Relationship*. Princeton University Press.
- Runkle, Gerald. 1976. »Is Violence Always Wrong?« *The Journal of Politics* 38 (2): 367-89.
- Sontag, Susan. 2004. »Regarding the Torture of Others.« *New York Times Magazine* 23 (5): 4.
- Susen, Simon, og Bryan S. Turner. 2014. *The Spirit of Luc Boltanski: Essays on the »Pragmatic Sociology of Critique.«* Anthem Press.
- Thévenot, Laurent. 2016. *Laurent Thévenot: Engagementsregimer*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Tilly, Charles. 2003. *The Politics of Collective Violence*. Cambridge University Press.
- Trotha, Trutz von. 1997. »Zur Soziologie Der Gewalt.« *Soziologie Der Gewalt*, 9-56.
- Walby, Sylvia. 2012. »Violence and Society: Introduction to an Emerging Field of Sociology.« *Current Sociology* 61 (2).
- Walzer, Michael. 2015. *Just and Unjust Wars: A Moral Argument with Historical Illustrations*. Basic Books.
- Wikström, Per-Olof H., og Kyle H. Treiber. 2009. »Violence as Situational Action.« *International Journal of Conflict and Violence* 3 (1): 75-96.
- Žižek, Slavoj. 2009. *Violence: Six Sideways Reflections*. Profile Books.